

Značaj igre u kontekstu kontroverznih tema - istospolne zajednice

---

Radetić, Lucija

Undergraduate thesis / Završni rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:984076>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-09**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

LUCIJA RADETIĆ

**ZNAČAJ IGRE U KONTEKSTU KONTROVERZNIH TEMA – ISTOSPOLNE
ZAJEDNICE**

Završni rad

Pula, rujan 2021.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

LUCIJA RADETIĆ

**ZNAČAJ IGRE U KONTEKSTU KONTROVERZNIH TEMA – ISTOSPOLNE
ZAJEDNICE**

Završni rad

JMBAG: 0303083053

Studijski smjer: Preddiplomski stručni studij Predškolski odgoj

Predmet: Igre i djeca

Znanstveno područje: Društvene znanosti

Znanstveno polje: Pedagogija

Znanstvena grana: Opća pedagogija

Mentorica: izv. prof. dr. sc. Marina Diković

Pula, rujan 2021.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisana Lucija Radetić, kandidatkinja za prvostupnicu predškolskog odgoja, ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Studentica

Lucija Radetić

U Puli, rujan, 2021. godine

IZJAVA

o korištenju autorskog djela

Ja, Lucija Radetić dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom, Značaj igre u kontekstu kontroverznih tema – istospolne zajednice, koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, 09. rujna 2021. godine

Lucija Radetić

SADRŽAJ

UVOD	6
1. POVIJEST ISTOSPOLNIH ZAJEDNICA I NJIHOVA PRAVA	7
1.1. IZAZOVI ISTRAŽIVANJA ISTOSPOLNIH ZAJEDNICA	8
1.2. PRAVA LGBT OSOBA U HRVATSKOJ.....	8
2. ISTOSPOLNO RODITELJSTVO.....	10
2.1. ISTOSPOLNE OČINSKE OBITELJI	10
2.2. ISTOSPOLNE MAJČINSKE OBITELJI	11
3. DJECA U ISTOSPOLNIM OBITELJIMA	12
3.1. PSIHOSOCIJALNI RAZVOJ DJECE U ISTOSPOLNIM OBITELJIMA	12
3.2. RODNI RAZVOJ DJECE U ISTOSPOLNIM OBITELJIMA	13
3.3. SPOLNI RAZVOJ DJECE U ISTOSPOLNIM OBITELJIMA.....	14
4. IGRA – PRVA I OSNOVNA DJETETOVA AKTIVNOST	16
4.1. KARAKTERISTIKE IGRE	17
4.2. TIPOVI IGARA	18
5. ZNAČAJ IGRE U RAZVOJU DJECE.....	20
5.1. TJELESNI RAZVOJ	20
5.2. KOGNITIVNI RAZVOJ	21
5.3. EMOCIONALNI RAZVOJ	22
5.4. SOCIJALNI RAZVOJ	22
6. VAŽNOST IGRE ZA USVAJANJE KONTROVERZNIH TEMA	25
7. ISTRAŽIVANJE.....	27
7.1. CILJ ISTRAŽIVANJA	27
7.2. INSTRUMENT, ISPITANICI I POSTUPAK.....	27
7.3. REZULTATI I INTERPRETACIJA	27
8. ZAKLJUČAK.....	31
9. LITERATURA	33
SAŽETAK.....	35
SUMMARY	36

UVOD

„LGBT“ je akronim za lezbijke, gej, biseksualne i transrodne osobe. To je zajednica ljudi koji čine rodnu, spolnu i seksualnu manjinu izopćenu od dominantne većine društva. Radi toga, zajednici, koja obuhvaća istospolne parove, uskraćena su mnoga prava. To je slučaj čak i u Hrvatskoj, koja nekim svojim zakonima štiti društvene manjine od direktne diskriminacije i omogućava sklapanje životnog partnerstva istospolnim parovima. Oni svejedno ne mogu posvajati djecu zbog mnogih društvenih predrasuda prema roditeljima istoga spola. Te su predrasude uglavnom utemeljene na strahu od nedostatka čvrsto utemeljenih rodni uloga koje bi mogle interferirati sa kasnijom seksualnom orijentacijom djeteta. Na primjer, postoji strah da u istospolnoj majčinskoj obitelji djetetu nedostaje muški lik, a djetetu u istospolnoj očinskoj obitelji nedostaje majčinske ljubavi jer u društvu još uvijek vlada vjerovanje da su očevi manje prikladni roditelji od majki.

Postavljaju se, dakle, mnoga pitanja na temu odrastanja i razvoja djeteta u obitelji istospolnih roditelja. Kakav je psihosocijalni, rodni i spolni razvoj djece u tim obiteljima? Zbog rasta broja ljudi koji se proglašavaju homoseksualcima, stupaju u istospolne veze ili brakove te osnivaju obitelji, od kraja 20. stoljeća do danas, provedena su brojna istraživanja. Upravo ta istraživanja nastoje analizirati razlike u razvoju djece s istospolnim naspram raznospolnim roditeljima.

1. POVIJEST ISTOSPOLNIH ZAJEDNICA I NJIHOVA PRAVA

Istospolne zajednice, poznatije pod kraticom LGBT, javljaju se u Hrvatskoj u vrijeme liberalizma u drugoj polovici osamdesetih godina 20. stoljeća. Za vrijeme socijalističke Jugoslavije na snazi je bila zabrana muške homoseksualnosti što znači da se taj čin kod muškaraca kažnjavao robijom ili zatvorom do jedne godine. Zakon je usvojen tek 1953. godine kada se pojedinim muškarcima i „protuprirodni blud“ pripisivao kao kazneno djelo. Zakonski položaj istospolnih zajednica, u Hrvatskoj, promijenio se sredinom sedamdesetih godina 20. stoljeća donošenjem ustavnih promjena (Gavrić, Huremović, Savić, 2012).

Godine 1290. u Engleskom općem pravu, prvi se puta spominje homoseksualna orijentacija dok je 1533. godine donesena prva uredba za osobe sklone homoseksualnosti u kojoj se spominje i smrtna kazna. Potkraj prošlog stoljeća javile su se prve organizacije za pružanje potpore takvim osobama, a jednu od prvih, osnovao je u Berlinu, Magnus Hirschfeld (The General Assembly Committee 6). Organizacija koja je LGBT osobe prepoznala kao prva jest organizacija Mattachine čiji su osnivači Rowland i Hay, a nakon toga započeo je i niz drugih koje su pružale pomoć i potporu takvim manjinama. Njihovoj potpori uskoro su se pridružili i sociolozi te psiholozi. U vrijeme pedesetih i šezdesetih godina, homoseksualne osobe smatrale su se bolesnima pa ih je pratio rizik da im se oduzme skrbništvo ili posao, da završe na psihijatriji ili čak u zatvorskoj ustanovi. Upravo zbog toga je liječnica Hooker dobila dopuštenje da provede jedno istraživanje koje je pokazalo da su muškarci koji su skloni homoseksualnosti na jednak način prilagođeni kao i heteroseksualni muškarci, pa je Američka Psihološka Organizacija, dvadeset godina kasnije, prestala homoseksualnost tretirati kao bolest (Morris, 2017). Do današnjeg dana, stvari su se i više nego promijenile. Ne zna se je li stanovništvo počelo utjecati na politiku ili obratno, ali ono što je sigurno jest da su se stvari za istospolne zajednice promijenile njima u korist. Povećao se broj ljudi koji je izjavio da se homoseksualnost treba smatrati normalnim stilom življenja i da treba postojati tolerancija prilikom zapošljavanja istih. Danas se homoseksualne osobe ne proganjaju već u velikoj mjeri imaju pravo na odgajanje djece i život u braku (Morris, 2017). No svjedoci smo da se u nekim slučajevima njihova prava krše te suvremeno društvo treba još unaprjeđivati po tom pitanju.

1.1. IZAZOVI ISTRAŽIVANJA ISTOSPOLNIH ZAJEDNICA

Prva istraživanja dolaze iz prošloga stoljeća, a najveći broj njih proveden je u zadnjih dvadeset godina. Prema Pettersonu (2013), su se najviše istraživale obitelji dviju partnerica čija su djeca začeta i rođena u prije sklopljenim heteroseksualnim vezama. Istraživanje se temeljilo na tome, na koji način, istospolno roditeljstvo utječe na razne aspekte djetetova razvoja. Istraživanja su se u puno manjoj mjeri bazirala na obiteljima dvaju partnera pa su takvi rezultati površni. Većinski broj istraživanja govori u korist istospolnog roditeljstva dok se onaj najmanji broj bazira na raznim tehnikama koje roditelji koriste da bi opstali u okolini koja takvo što ne podržava.

Hrvatska znanstvenica Vučković Juroš (2015) zaključuje da većina istraživanja podržava razloge o štetnosti ili dobrobiti djece u istospolnim obiteljima koji se pripisuju seksualnoj orijentaciji. Zbog navedenih razloga Vučković Juroš je ključ svoga istraživanja svela na svega tri temeljne točke, a one se tiču karakteristika, pitanja kategorija djece te uključivanja u obiteljske stabilnosti. Autorica analizira samo one kvantitativne studije koje su provedene na slučajnim uzorcima, a uspoređivale su psihosocijalne i akademske ishode. Autorica je na temelju istraživanja zaključila da nema razlika u ishodima niti za djecu u istospolnim obiteljima kao ni za djecu raznospolnih partnera (Patterson, 2013).

1.2. PRAVA LGBT OSOBA U HRVATSKOJ

Što se tiče prava i zakona vezanih uz istospolne parove, stvari su se s vremenom uvelike promijenile. Većina država sjeverne i zapadne Europe daje prava takvim osobama dok zemlje istočne Europe i dalje pauziraju i donose prava na štetu tih osoba. Kada govorimo o Hrvatskoj, može se reći da je ona zauzela mjesto u sredini. U Hrvatskoj je na razini cijele države zabranjena diskriminacija na temelju seksualne orijentacije jer se u Ustavu Republike Hrvatske ¹ jasno govori da svaka osoba ima slobode i prava bez obzira na boju kože, rasu, jezik, vjeru i slično odnosno svi su pred zakonom jednaki.

Zakonom o ravnopravnosti spolova (NN 82/08, 69/17) ² zabranjuje se svaki oblik diskriminacije vezan uz seksualnu orijentaciju, ne dopušta se upotrebljavati izričaje koji bi ju mogli uzrokovati, zabranjuje se prikazivati i muškarce i žene kao na način koji ih

---

¹ <https://www.zakon.hr/z/94/Ustav-Republike-Hrvatske> (Pristupljeno: 26. kolovoza 2021.)

² <https://www.zakon.hr/z/388/Zakon-o-ravnopravnosti-spolova> (Pristupljeno: 26. kolovoza 2021.)

može poniziti. Također, Zakonom o istospolnim zajednicama (NN 116/03) ³ se ista uređuje kao i pravni učinci njezina postojanja. Postoji još niz zakona koji idu u korist istospolnih zajednica, a nekih od njih jesu Zakon o volonterstvu (NN 58/07, 22/13, 84/21), Zakon o sportu (NN 71/06, 150/08, 124/10, 124/11, 86/12, 94/13, 85/15, 19/16, 98/19, 47/20, 77/20), Zakon o elektroničkim medijima (NN 153/09, 84/11, 94/13, 136/13) i slično.

Naravno, postoji i oni zakoni koji još uvijek diskriminiraju homoseksualne osobe, a to su svi oni zakoni koji u svom sadržaju imaju izraze poput *brak*, *razvod*, *posvajanje*. Neki od njih jesu Zakon o zaštiti prava pacijenata (NN 169/04, 37/08), Obiteljski zakon (NN 103/15, 98/19), Zakon o hrvatskom državljanstvu (NN 53/91, 70/91, 28/92, 113/93, 4/94, 130/11, 110/15, 102/19). U Hrvatskoj, nije dozvoljeno sklapanje brakova LGBT osobama pa su zato one izuzete iz navedenih zakona.

Diskriminacija LGBT osoba je i dalje prisutna u Hrvatskoj bez obzira na postojeće zakone te zasigurno će trebati mnogo vremena dok se to pitanje uopće počne razmatrati u našoj državi.

---

³ <https://www.zakon.hr/z/732/Zakon-o-%C5%BEivotnom-partnerstvu-osoba-istog-spola> (Pristupljeno: 26. kolovoza 2021.)

2. ISTOSPOLNO RODITELJSTVO

Istospolno ili LGBT roditeljstvo odnosno partnerstvo podrazumijeva da dvije osobe istoga spola postaju roditeljima. Takve su osobe u našoj državi diskriminirane s obzirom na roditelje koji su različita spola. U Republici Hrvatskoj, dijete mogu posvojiti bračni i izvanbračni drugovi zajednički, jedan bračni ili jedan izvanbračni drug ako je drugi bračni ili izvanbračni drug roditelj ili posvojitelj djeteta te jedan bračni drug samostalno uz pristanak drugog bračnog druga te osoba koja nije u braku, dakle samac.⁴ U svibnju ove godine bili smo svjedoci kako je Upravni sud presudio u slučaju zahtjeva za posvajanjem djece životnih partnera.⁵ Pravo na proces začeća pomoću potpomognute oplodnje imaju samo parovi različita spola i to u svrhu liječenja neplodnosti. Svakim danom sve je veći broj istospolnih osoba koje planiraju postati roditelji, ali im to zabranjuju razni zakoni, društvene i pravne prepreke.

Neki od načina na koje LGBT osobe planiraju roditeljstvo jesu: jednoroditeljsko posvajanje djeteta, potpomognuta oplodnja u inozemstvu ili izvan sustava zdravstvene skrbi i slično. Kada je na snagu stupio Zakon o životnom partnerstvu osnovane su i dvije institucije koje štite obiteljski život istospolnih roditelja, a to su partnerska skrb i roditeljska skrb životne partnerice ili partnera.

Sva pitanja vezana uz rješavanje zajedničke roditeljske skrbi kada roditelj nije poznat, preminuo je ili je bilo zlostavljanja, rješavaju se putem instituta partnerske skrbi. Zakon o životnom partnerstvu trudi se omogućiti bolje uvjete za obiteljski život LGBT osobama, ali ipak postoje određeni nedostatci na koje će uputiti buduća praksa kao i na zaštitu djece koja žive u takvim obiteljima. U našoj državi postoje grupe LGBT roditelja gdje parovi izmjenjuju svoja iskustva vezana uz odgoj, planiranje obitelji i roditeljstvo.⁶

2.1. ISTOSPOLNE OČINSKE OBITELJI

Istraživanja su pokazala da su realiteti majčinstva i očinstva isti, međutim društvo i dalje pretpostavlja da su majke prikladnije za roditeljstvo od očeva (Bozett, 1987). Smatra se da istospolne očinske obitelji imaju jednu netradicionalnu osobinu, a to je obitelj koju nadziru i vode muškarci. Najčešće, istospolne očinske obitelji, nastaju

---

⁴ <https://www.zakon.hr/z/88/Obiteljski-zakon> (Pristupljeno: 31. kolovoza 2021.)

⁵ <https://dnevnik.hr/vijesti/hrvatska/upravni-sud-presudio-u-slucaju-zahtjeva-za-posvajanjem-djece-zivotnih-partnera--650527.html> (Pristupljeno: 26. kolovoza 2021.)

⁶ <https://www.zivotnpartnerstvo.com/hr/lgbt-roditeljstvo/> (Pristupljeno: 15. kolovoza 2021)

postupkom posvajanja, a njihov broj sve više raste. Istraživanja koja su provedena dokazuju da se istospolne očinske obitelji ne razlikuju u velikoj mjeri od heteroseksualnih obitelji ili istospolnih majčinskih obitelji obzirom na ljubav i toplinu koje su potrebne djeci u procesu prilagođavanja. Kod postupka posvajanja, proces provjere je znatno stroži i kompliciraniji za LGBT parove. Činjenice pokazuju da homoseksualni očevi nisu doživjeli stres kod neplodnosti ili kakve druge nedaće, pa su svo svoje strpljenje i nade usmjerili na ljubav i toplinu prema djetetu. Može se reći da istospolne očinske obitelji pružaju iznimno pozitivno roditeljstvo posvojenoj djeci (Bozett, 1987).

Istospolne očinske obitelji mogu nastati i procesom surogatstva i ne razlikuju se previše od istospolnih majčinskih obitelji s obzirom na emocije ili prilagodbu. Djeca homoseksualnih očeva su pokazala jako niske razine problema što se tiče prilagodbe, a osobito kćeri (Bozett, 1987).

2.2. ISTOSPOLNE MAJČINSKE OBITELJI

Daleke 1970-e godine donose istraživanja o razvitku djece u istospolnim majčinskim obiteljima kada su se one počele boriti za skrbništvo jer su ga gubile zbog vlastite seksualne orijentacije. U odrastanju djece, u lezbijskim obiteljima, se ne bi se trebale očekivati poteškoće. Jedan od najvažnijih faktora u prilagodbi djece jest mentalno zdravlje majke. Istraživanja su pokazala da ukoliko su majke zdrave, psihički, djeca se pozitivno razvijaju. Međutim, ako mentalno zdravlje majke nije dobro, odnosno javljaju se shizofrenija ili depresija, velika je vjerojatnost da će i dijete imati poteškoće. Dakle, faktori mentalnog zdravlja majke moraju biti temelj za pozitivan razvoj djeteta (Bozett, 1987).

3. DJECA U ISTOSPOLNIM OBITELJIMA

Smatra se da će djeca istospolnih roditelja imati probleme kod odvajanja, probleme vezane uz nedostatak samopouzdanja ili rizična ponašanja, No, sve se to još jednom pokazalo pogrešnim. Velika većina istraživanja provedena je u Americi, ali sve je više europskih istraživanja. Jedno takvo, istraživanje u Europi, proveli su Breaways i suradnici 1997., a bilo je uključeno 98 djece. Trideset je djece bilo iz heteroseksualnih obitelji i začeta su donacijom sperme, trideset djece bilo je iz istospolnih majčinskih obitelji, a trideset djece također iz heteroseksualnih obitelji, ali čiji su roditelji začeli prirodnim putem. Zanimljiva je činjenica kako su sva djeca svoj odnos sa roditeljima ocijenila pozitivno, ali istraživanja su se bazirala na ponašanju djece i njihovim emocijama. Skupina djece koja su začeta u heteroseksualnim obiteljima donacijom sperme, pokazala su najveće probleme u ponašanju, a istraživači to objašnjavaju na način da se takve stvari skrivaju od djece pa su u većoj mjeri podložniji stresnim situacijama (Patterson i Chan, 1999).

Još je jedno slično istraživanje provedeno u Europi, a proveli su ga Golombok, Tasker i Murray na skupini od 64 djece. Trideset djece odgajale su dvije partnerice, a ostala djeca su odgajana u raznospolnoj obitelji sa dva roditelja. Činjenice ponovno idu u prilog istospolnoj obitelji jer djeca nisu pokazala nikakve probleme glede ponašanja ili emocionalne prilagodbe. Čak, djeca istospolnih majki pokazala su veću povezanost sa roditeljima od ostatka djece. Sva su istraživanja navela istraživače na pitanje jesu li istospolni roditelji u vezi ili nisu. Bitno je napomenuti kako između djece istospolnih i djece heteroseksualnih roditelja, nema nikakvih odstupanja glede škole, pozitivne slike o sebi i slično (Patterson i Chan, 1999).

3.1. PSIHOSOCIJALNI RAZVOJ DJECE U ISTOSPOLNIM OBITELJIMA

Djeca koja odrastaju u obiteljima istospolnih roditelja socijalno su prilagođena u istom smislu kao i njihovi vršnjaci koji žive u heteroseksualnim obiteljima. Oni ni u čemu ne prednjače iz razloga što spolna orijentacija roditelja na utječe na psihu djeteta, njegove emocije i odnose sa vršnjacima. Razvoj djeteta treba se promatrati u kontekstu roditelj-dijete, a ne kroz seksualnost roditelja. Homoseksualni parovi dijele poslove u obitelji, ravnopravniji su u podizanju djece, dijele suroditeljstvo i sve ostale bitne sastavnice obiteljskog funkcioniranja (Patrčević, 2020).

Jedna studija koja je provedena u Americi vezano uz zdravlje djece, pokušala je odgovoriti na pitanje postoje li razlike u odnosima u obitelji, a rezultati su pokazali da je odnos roditelj-dijete povezan pozitivno i na strani je djeteta dok su odnosi u obiteljima negativno povezani sa emocionalnim stanjem djece. Zapravo, veliki broj istraživanja dokazuje da se djeca istospolnih roditelja ne razlikuju od djece heteroseksualnih roditelja, u smislu problema u ponašanju jer su djeca slična u kontekstu inteligencije. Da bi se dijete pozitivno prilagodilo odrastanju i življenju u istospolnoj obitelji, potreban je kvalitetan odnos sa roditeljem, a to podrazumijeva ljubav, toplinu, razumijevanje, toleranciju (Patrčević, 2020).

Istraživanja provedena nad malom djecom pokazala su da život u istospolnoj obitelji ne predstavlja rizik za njihov normalan razvoj, dok na adolescente takve situacije znatno više i jače utječu. Međutim, istraživanja su pokazala da se adolescenti istospolnih obitelji ne razlikuju od svojih vršnjaka iz raznospolnih obitelji što se tiče poštovanja, socijalne prilagodbe i slično (Patrčević, 2020).

3.2. RODNI RAZVOJ DJECE U ISTOSPOLNIM OBITELJIMA

Kada govorimo o rodnoj ulozi i rodnom identitetu, smatra se da istospolni parovi ne mogu biti dovoljno dobar primjer vlastitoj djeci jer će se i sami usmjeriti prema homoseksualnosti. Teorija koja se bavi rodnom ulogama jest teorija socijalizacije. Ona zagovara činjenicu da su dva spola prirodna, muški i ženski, te se oni nadopunjuju. Roditelji bi trebali svojoj djeci usaditi rodnu ulogu ovisno o njihovom spolu pa upravo iz tog razloga najčešće mlađa djeca završavaju u heteroseksualnim obiteljima dok se starija djeca usmjeravaju u obitelji istospolnih roditelja. Sljedeća teorija, teorija društvene uloge, kaže da nam društvo nalaže da se ponašamo u skladu sa našim rodnom ulogama što je i utemeljeno još prilikom podjele rada između muškaraca i žena (Pettersen i Chan, 1999).

Mnoga istraživanja vezana uz rodne uloge pokušavaju naglasiti kako nema razlika u dječjem razvoju s obzirom na seksualnu orijentaciju. Tako je provedeno istraživanje, o rodnom ulogama, koje je opet i ponovo dokazalo da rodna uloga nema veze sa seksualnom orijentacijom. Istraživanje je provedeno nad 21 djetetom čije su majke homoseksualne orijentacije te se od njih tražilo da nacrtaju najdražu igračku. Zanimljiva je činjenica da samo jedno dijete nije nacrtalo igračku karakterističnu za svoj spol. Godinama kasnije provedeno je još jedno istraživanje u koje je bilo uključeno 36

djece lezbijskih majki i 48 djece heteroseksualnih majki. Ovdje su se ponovno ispitivale najdraže igračke, igre i likovi, ali važno je naglasiti kako se još jednom dokazalo da seksualna orijentacija ne utječe na rodne uloge djece (Petterson i Chan, 1999).

Istraživač Ress, proveo je istraživanje u kojemu je sudjelovalo 24 djece, i to, polovina su bila djeca heteroseksualnih majki, a druga polovina, djeca homoseksualnih majki. Dob djece bila je oko 14 godina. Istraživanje je pokazalo da se djeca nisu razlikovala po ženstvenosti, ali su ipak djeca homoseksualnih majki pokazala veću ženstvenost gledanu sa psihološkog aspekta. Dječaci i djevojčice se od ranog djetinjstva ponašaju različito. Gotovo sva istraživanja se uvijek temelje na igrama, discipliniranosti, interakcijama i slično, a ja kao rijetko na fizičkom okruženju. Fizičko okruženje čine roditelji i ne zna se puno o tome je li ono odraz utjecaja i stavova roditelja. Obitelj je najvažniji temelj rodne socijalizacije dok roditelji predstavljaju najvažniju ulogu. Na koji način roditelji uredi sobu vlastitog djeteta, predstavlja njihov stav vezan uz rodne uloge. Jedna studija iz 2007. godine mjerila je seksualnu orijentaciju roditelja i njihove stavove prema rodnim ulogama. Sudjelovalo je 57 djece u dobi 4. – 6. godina te 114 roditelja (28 istospolnih i 29 heteroseksualnih). Istraživanje se provelo na način da je djetetovo okruženje fotografirano, dakle igračke i soba, a zatim su neutralne osobe procjenjivale je li soba ženska ili muška. Djeci su prikazivane slike ženske djece sa muškim igračkama i obratno kako bi se vidjeli njihovi stavovi prema rodnim ulogama. Rezultati istraživanja su pokazali da homoseksualne majke imaju manje tradicionalne poglede i rijetko će oblikovati fizičko okruženje djeteta kao „samo muško“ ili „samo žensko“ (Patterson i Chan, 1999).

Važno je naglasiti da igranje dječaka sa ženskim igračkama ili obratno ne utječe na njihove rodne uloge ili seksualnu orijentaciju u budućnosti jer upravo to može ograničiti razvoj vještina i interesa i suziti izbor radnih mjesta u budućnosti.

3.3. SPOLNI RAZVOJ DJECE U ISTOSPOLNIM OBITELJIMA

Kada govorimo o spolnom razvoju djeteta u istospolnoj obitelji, može se reći da je upravo ono središte i ključ svih rasprava vezano uz razvoj djece u takvim obiteljima. Postavljaju se svakakva pitanja i dolazi do raznih rasprava, primjerice, hoće li jedan dječak kojega odgajaju dvije partnerice imati kasnije problema sa ponašanjem ili svojim muškim identitetom i obratno, vezano za djevojčice (Patterson, 2009).

Postoje tri segmenta spolnoga identiteta, a to su: a) razvitak spolne orijentacije odnosno vlastiti izbor partnera, hoće li on biti heteroseksualni, homoseksualni ili biseksualni, b) razvitak spolnog identiteta što znači identificirati sebe kao ženu ili muškarca i c) razvitak spolnog ponašanja. Najčešći mit, kada govorimo u odrastanju djece sa istospolnim roditeljima, jest, da će djevojčice čiji su roditelji dva partnera biti manje feminizirane kao i dječaci, koji će biti manje „muški“, ako su mu roditelji dvije partnerice. Postoje razne teorije koje govore o spolnom razvitku djeteta, ali ni u jednoj nisu potvrđene neke velike razlike u ponašanju ili razvoju s obzirom na seksualnu orijentaciju roditelja (Patterson, 2009).

Socijalna kognitivna teorija kaže da je spolni razvoj jedan dinamičan proces, pa je u tom kontekstu ponašanje roditelja od iznimne važnosti. Jedno zanimljivo istraživanje proveli su Goldberg, Kashy i Smith, a sudjelovalo je 126 parova – 34 muška homoseksualna para, 44 ženska homoseksualna para i 48 raznospolna para. Oni su se vodili činjenicom da upravo roditelji imaju glavnu ulogu kada govorimo o izboru dječjih aktivnosti vezano uz interese i ponašanja. Središnja postavka jest, da je, struktura obitelji glava kod razvitka spolnog tipiziranog ponašanja. To znači da homoseksualni parovi imaju spolno tipizirane stavove manje od heteroseksualnih parova pa je samim time i okruženje manje tipizirano. Gledano sa socijalnog stajališta, glavnu ulogu u spolnom razvitku djece igra utjecaj odgoja. U spolnoj tipizaciji ne smiju se zapostaviti rođaci čija je uloga također bitna, a u kasnijoj fazi razvoja kao još jedan od čimbenika javlja se utjecaj vršnjaka (Goldberg, Kashy i Smith, 2012).

4. IGRA – PRVA I OSNOVNA DJETETOVA AKTIVNOST

Za igru kažemo da je prva i osnovna djetetova aktivnost. O igri se puno toga zna, puno se istraživalo i spoznavalo. Nema stručne osobe, roditelja ili bilo kojeg drugog bića koje djetetu ne bi dozvoljavalo njegovu primarnu potrebnu za igrom jer je ona temelj istraživanja, kreativnosti, stvaralaštva i mašte, posebno u prvoj godini djetetova života. Ljudi se ne igraju, kako se kaže, „samo kada su mali“, već i u kasnijem životnom razdoblju, igraju se životinje i upravo je to ono što je poznatog njemačkog filozofa, psihologa i estetičara, Karla Groosa, navelo da napiše teoriju o tome kako je igra temelj prirode, ona nas priprema za život (Došen-Dobud, 2016).

One, prve i najranije igre djece odnosno manipulativne i funkcionalne jesu slične igrama pojedinih životinja. Poznati njemački pedagog, Friedrich Frobel, ističe da je svim osnivačima dječjih vrtića, igra, temelj i na prvome je mjestu zbog čega postaje sredstvom odgoja i obrazovanja. Teško je pronaći točnu definiciju igre jer je ona iznimno bogata te se mijenja paralelno sa razvojem društvo, mijenjaju se načini igranja kao i dijete i njegovo djetinjstvo. Igram se mijenja unutrašnjost, ali i vanjšina djeteta. Dijete njome uči i spoznaje te ga igra čini sposobnim, stabilnim, kreativnim, dobro razvijenim (Došen-Dobud, 2016).

Dijete kroz igru razvija svoje socijalne, emocionalne, društvene i psihofizičke potrebe, a to je navedeno u *Programu odgojno-obrazovnog rada u dječjem vrtiću*, daleke 1971. godine. Dva programska dokumenta, Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje iz 2014. i Programsko usmjerenje odgoja i obrazovanja predškolske djece iz 1991. godine, temelj i važnost pridaju upravo dječjoj igri. Igra za dijete može biti razlog za opuštanje i razonodu, ali i ozbiljna djelatnost od velike važnosti. U dječjim vrtića je nekada postojala vođena igra i slobodna igra. Vođena igra je ona kojom upravlja i vodi ju odgojitelj, a slobodne igre su one u kojima dijete doživljava njezinu emocionalnu stranu kao ugodu (Došen-Dobud, 2016).

Postignuti i postojeći stupanj razvoja igre su dokaz da je okruženje djeteta za njega, poticajno. Igra dijete prati kroz sva razvojna postignuća tijekom njegova odrastanja jer se razdoblja razvoja nadovezuju i nadopunjuju jedan na drugoga. Raznovrsna igra znači raznovrsne osobnosti jer je dječja igra fenomen.

4.1. KARAKTERISTIKE IGRE

U igri se djeca slobodno i na spontan način izražavaju jer u igri nije bitan nikakav rezultat ili dostizanje nekoga cilja, već sam proces i tijek igre. Tijek igre i njezin završetak uvijek su neizvjesni. Igra je većinom skraćena na dječji način. Ona postavljaju pravila i dogovore koje vrijede dok djeca tako odluče. Jedna od karakteristika igre jest divergentnost odnosno divergentno ponašanje, a to znači da djeca mogu organizirati igru na način da sve bude neobično, novo ili pak izvrnuto (Pribela-Hodap, 2011).

Igra se najčešće prihvaća bez neke prisile, pruža određenu dozu zadovoljstva, dijete se osjeća ugodno i otvoreno pa igru nije poželjno prekidati bez opravdanog razloga. Dobro je igrati se jer se na taj način uspostavljaju emocionalne veze i to već u najranijem djetinjstvu kada je djetetu majka najdraža igračka. Kroz igru dolazi do velikih otkrića jer na taj način dijete uči, istražuje i otkriva. Također, kao jedan od važnijih elemenata igre, ne smije se zapostaviti tjelesna i zdravstvena aktivnost. Dijete kroz igru uči pokrete i gibanja, a u čemu istovremeno sudjeluju i mišići tijela. Djeca uče govor ako pritom imaju neku zanimaciju. To znači da će djeca brže i lakše usvojiti govor, riječi i rečenice ako roditelji čitaju slikovnice, zajedno uče brojalice i pjesmice (Pribela-Hodap, 2011).

Kada dijete krene u vrtić na neki način kreće postupak odvajanja od roditelja, naravno, na nekoliko sati provedenih u vrtiću sa svojim prijateljima i odgojiteljicama. Ali, upravo u toj dobi dijete teži ka većem broju osoba, više interakcija i više druženja, a uči i bitne socijalne vještine poput čekanja u redu ili dijeljenje, primjerice igračaka, sa vršnjacima. Kroz igru se dijete smije, uživa, pokazujemo mu ljepšu stranu svijeta koji ga okružuju. Djeca se već u petom mjesecu života počinju smijati, djeca u dobi od dvije godine najčešće se vesele i raduju nekakvim šalama njima primjerenima, dok u kasnijim fazama razvoju djeca počinju razumjeti i neke govorne šale. Kao što je već spomenuto, dijete kroz igru razvija kreativnost, a to se najbolje vidi kroz likovne uratke – crtanje, slikanje, oblikovanje, ali i glazbene aktivnosti. Sve navedeno pridonosi da dijete razviju pažnju i koncentraciju te promatranje, a to znači da će ono brže i efikasnije shvatiti pravila nekih igara, u kratkom vremenu će usvojiti brojalicu ili pjesmicu ili pak složiti kocke bez po muke. Na kraju, ali nikako manje važno, dijete treba steći samopouzdanje već u najranijoj dobi jer je to od velike važnosti u budućem životu. To je moguće kroz različite igre, a najbolji je primjer odijevanje raznih lutki na način kako

dijete to želi, vidi, osjeća i kako mu se sviđa. Na taj će način naučiti ono što se njemu sviđa ili ne sviđa, što mu je lijepo ili nije. Da bi dijete u konačnici razvilo pozitivnu sliku o samome sebi, bitno je da roditelji vjeruju u dijete i ne sputavaju ga ni u čemu (Pribela-Hodap, 2011).

4.2. TIPOVI IGARA

Sveukupne igre djetinjstva u većini se slučajeva svrstavaju u tri velike kategorije, a to su funkcionalna igra, simbolička igra i igre s pravilima.

Funkcionalna igra označava da se ona sastoji od novih funkcija koje rastu u djetetu odnosno osjetilne, perceptivne i motoričke funkcije. Takav je oblik igre djetetu urođen još u ranoj socijalnoj interakciji. Kada se govori o odnosima između socijalne interakcije i funkcionalne igre, zapravo razlikujemo slaba i jaka pravila odnosno teze. Piaget je rekao da funkcionalna igra nastaje u dodira djeteta sa njegovom fizičkom okolinom na isti način kao i senzomotorička inteligencija. Promatrajuću jednogodišnju djecu u igranju sa svojim majkama, ustanovljeno je da postoje razlike. One majke koje se više elaborativno igraju znači da uvode novine u igru sa djecom odnosno mijenjaju jednu komponentu aktivnosti, oblikuju aktivnost djece i slično. S druge strane, one majke koje se manje elaborativno igraju samo ponavljaju za djetetom ili mijenjaju obje komponente odnosno igraju se usporedno sa njime (Duran, 2003).

Simbolička igra se definira kao razvojni fenomen u kontekstu općeg psihičkog razvoja ili posebnih dijelova psihičkog razvoja, naravno, djeteta. Piaget simboličku igru povezuje sa misaonom aktivnosti jer za njega ona predstavlja neadekvatno mišljenje. Simbolička igra predstavlja predoperacionalno mišljenje, a to za Piageta znači reprezentacija stvarnosti kao jedan od oblika simboličke funkcije. Za formiranje socijalnih verbalnih znakova potrebna je socijalna interakcija, ali Piaget govori o individualnoj reprezentacija i individualnim simbolima odnosno tvrdi da se neki individualni simboli mogu razviti i u socijalnoj izolaciji na način da se prvi javi simbol, a onda komunikacija. O takvoj situaciji postoji jedan primjer odnosno slučaj dva dječaka blizanca. Njih dvoje su od 18. mjeseca pa sve do 7. godine života živjeli izolirani od svih, u maloj sobi. Ta je soba imala samo stol i jednu stolicu, spavali su na podu, a susjedi nisu niti znali da postoje. Često su bili kažnjavani. Problem leži u tome da dječaci nisu ni sa kime komunicirali, a kada su otkriveni i provedena su razna istraživanja, dva brata blizanca bila su na razini imbecila jer oni nisu mogli shvatiti što znači slika, koja je njezina funkcija odnosno da predstavlja određeni simbol. Dakle,

simbolička igra se u njihovu slučaju, u izolaciji nije razvila, ali kroz određeno vrijeme, djeca su napredovala i postigla prosječne rezultate. Upravo nam ovaj slučaj potvrđuje da bez interakcije, bez komunikacije nema niti razvoja, kako simboličke funkcije, tako ni simboličke igre (Duran, 2003).

Vigotski, Leontjev, Zaporožac i ostali ruski pisci, simboličku igru definiraju kao igra uloga (Duran, 2003). To znači da je igra uloga zapravo aktivnost u kojoj dijete želi živjeti društveni život s ostalim odraslim članovima, odnosno, dijete oponaša druge, uzima uloge odraslih pa postaje liječnik, kuhar, konobar, policajac i slično. U igri se oblikuju osnovne potrebe za socijalnosti, razvija se kontrola ponašanja, formira se uvjetno-dinamička pozicija i tako dalje (Duran, 2003).

Igre s pravilima su igre u gotovom obliku i dijete vlada njima kao elementom u kulturi. Takve se igre javljaju u dobi od 4 do 7 godina, pripadaju dobi od 7 do 11 godine i ostaju za cijeli život. U igre s pravilima spadaju igre sa intelektualnim kombinacijama i igre sa senzomotoričkim kombinacijama. U intelektualne kombinacije spadaju šah, karte i slično dok u senzomotoričke kombinacije spadaju igre sa loptama, trke. Igre s pravilima mogu biti od starijih generacija ili praktične kolektivne igre. U igrama s pravilima, kako i sam naziv govori, postoje pravila prema kojima se igra, kodeks, a Piaget ih dovodi u vezu sa razvojem dječjeg morala. Takve se igre smatraju jednim od oblika komunikacije, a imaju dvije velike funkcije: socijalna diferencijacija i socijalna integracija. Igre s pravilima mogu se svrstati u dvije grupe, a to su igre s pravilima s značajnom semiotičkom komponentom i funkcionalne igre (Duran, 2003).

Prva grupa igara temelji se na eksplicitnom sustavu pravila, a ona reguliraju ponašanje igrača. Pravila su obvezna za sve sudionike, a mogu biti jednostavna ili složena. Druga grupa se temelji na određenim ponašajnim shemama. Primjerice, motoričke sheme jesu igre skakanja, ravnoteže, afektivne sheme jesu igre kontroliranja osjećaja, igre ljubljenja, senzorno-perceptivne sheme jesu igre prstima, rukama, igre za razvoj fine motorike (Duran, 2003).

Dječje se igre svrstavaju prema raznim kriterijima. To može biti predmet koji je temelj igre, psihičke funkcije, sadržaj igre ili socijalna funkcija igre. Igra je složena i multifunkcionalna aktivnost djece. Ona može biti pojam za materijalizaciju, katarzu, kompenzaciju. Da bi se igra mogla sagledati kao cjelovita cjelina potrebno je valjan, adekvatan i širi razvojni psihološki okvir (Duran, 2003).

5. ZNAČAJ IGRE U RAZVOJU DJECE

Igra je temeljni dio života svakog djeteta i upravo ona igra važnu ulogu u rastu i razvoju djeteta. Sa razvojem ljudskog društva, paralelno se mijenjaju i načini igranja. Igranjem se razvija suradnja, prijateljstvo, tolerancija, poštivanje, kreativnost, mašta i još mnogo toga. Djeca bi sve pojave i predmete iz svoje neposredne okoline trebala opipavati, dodirivati, rukovati se njima jer na taj način dolazi do razmišljanja i zaključivanja što je temelj intelektualnog razvoja. Igra je važna za razvoj tjelesnih sposobnosti jer treba zadovoljiti potrebu za kretanjem kod djece. Za svako je dijete, igra, temeljni segment svih oblika aktivnosti. Dijete putem igre doživljava uspjehe i poraze, radost i tugu, druži se sa svojim vršnjacima, surađuje, komunicira, dolazi u interakcije. Kada bi se djetetu igra oduzela odnosno uskratila, to ne bi pozitivno utjecalo na njegov razvoj već bi se vidjeli štetni utjecaji (Stevanović, 2003).

5.1. TJELESNI RAZVOJ

Tjelesni razvoj djeteta kroz igru znači razvoj motorike i snage odnosno motoričkih sposobnosti. Dijete aktivnosti treba izabirati po svojoj volji odnosno spontano te ga je potrebno ohrabrivati i pustiti da uči na vlastitim greškama i na taj način dolazi do rješenja. Razvoj motorike javlja se već u prve tri godine života djeteta (Klarin, 2017).

Motorički razvoj, u ranom djetinjstvu, ogleda se kroz dva pravca:

- razvoj grube motorike
- razvoj fine motorike.

Razvoj grube motorike temelji se na ravnoteži, a to znači da se gornji dio tijela smanjuje i težište se pomiče prema trupu. Gruba motorika znači razvoj velikih mišićnih skupina čime se djetetu pružaju i veće motoričke sposobnosti. Hod se intenzivnije počinje razvijati u dobi od dvije do tri godine te postupno prelazi u trčanje. Zatim slijedi skakanje na obje noge, na jednoj nozi i slično. Dolaskom pete i šeste godine života koordinacija tijela je sve bolja što znači i savršene vještine, poput hvatanja, bacanja, vožnje biciklom (Klarin, 2017).

Fina motorika znači pravilno korištenje pribora za jelo, skidanje komada odjeće, slaganje dvorca ili tornja od kockica. U ovo područje spada i upotreba škara, olovaka, bojica i kistova. Napredak u razvoju fine motorike prati se kroz brigu djeteta o svom tijelu i kroz razvoj crteža. Dijete je od treće godine života poprilično nespretno kod oblačenja i svlačenja jer je to proces koji se uči postepeno, a ne preko noći, jednako

kao i vezivanje cipela. Stoga je kod usvajanja ovih vještina potrebno puno strpljenja. Dakle, dijete kroz igru zadovoljava potrebu za kretanjem koja je temelj tjelesnog razvoja, a pokret je povezan sa kognitivnim razvojem pa ukoliko izostane motorički razvoj može se omesti kognitivni razvoj (Klarin, 2017).

5.2. KOGNITIVNI RAZVOJ

Igra stvara temelj za kvalitetno učenje, a to znači kreativnost, mašta, spontanost te razvoj samopoštovanja i međuljudskih odnosa. Kognitivni procesi prisutni su u igri kao i tijekom učenja. U dobi od trinaestog mjeseca pa sve do druge godine života, igra pomaže u učenju jezika. Dijete još u ranom djetinjstvu vidi razliku između onoga što vidi i značenja pa tako primjerice jedan komad drveta može predstavljati lutku. Dijete će upravo kroz igru naučiti simbolizirati predmete odnosno simboličko predočavati. Tijekom igre, svi predmeti dobivaju neki svoj smisao, a riječi su oznaka za realne objekte (Klarin, 2017).

Igre pretvaranja imaju utjecaj na dječju kreativnost, čitanje i socijalne vještine. Dijete igrom uči matematičke vještine oduzimanja, zbrajanja, računanja ili planiranja. Dijete uči jezik, slušajući ostalu djecu uči neke nove riječi i pokušava slagati rečenice. Razlika je uočljiva između djece koja su motivirana za igru od one djece koja su manje motivirana, u kontekstu jezične razvijenosti. Sa sigurnošću se može reći da ona djeca koja provode više vremena igrajući se, imaju bolje rezultate kada se mjeri kognitivni razvoj, kreativnija su i imaju višu razinu intelektualnih sposobnosti. Zaključuje se da visoka razina igre koja je usmjerena i potaknuta od strane odraslih, potile kognitivne funkcije (Klarin, 2017).

Četiri se kognitivna procesa javljaju za vrijeme igre, a to su simbolizam, fantazije, divergentno mišljenje i organizacija.

a) Simbolizam znači da dijete uči kako objekte simbolizirati odnosno transformirati, te preoblikovati igračke koje ga okružuju.

b) Fantazije označavaju da dijete u igri zamišlja odnosno razvija kreativnost i maštu.

c) Divergentno mišljenje znači generirati razne ideje.

d) Organizacija jest učenje priča logičnim redoslijedom i definiranje uzroka i posljedica (Klarin, 2017).

Friedrich Frobel je rekao: „Igra je najveća ekspresija čovjekova razvoja tijekom djetinjstva, ona je slobodan izraz onoga što je u djetetovoj duši.“

5.3. EMOCIONALNI RAZVOJ

Prve emocije kod djeteta javljaju se iznimno rano, a usmjerene su na komunikaciju sa okolinom i na upozoravanje od određenih opasnosti. One prve i najranije emocije usmjerene su prema majci, ali s vremenom i na ostale članove obitelji. Stabilna okolina omogućuje zdrav razvoj emocija koji je povezan sa sigurnom privrženosti između roditelja i djece. Igra djetetu daje mogućnosti da potiče razvoj svojih socioemocionalnih sposobnosti, a to su: komunikacija, empatija, društvenost, samokontrola, poštivanje pravila. Na taj se način usvajaju društveni oblici ponašanja, odnosi između ljudi i regulacija vlastitog ponašanja. Dijete kroz igru slobodno donosi i bira odluke (Klarin, 2017).

Kada dijete navrší prvu godinu života, stvara povjerenje, prestaje plakati kada se približite, gleda vas u oči kada mu nešto govorite, ljuti se, plače kod odvajanja od majke. Emocije su kratkotrajne i promjenjive. U dobi od četvrte do pete godine dolazi do prvih simpatija, vezivanja za drugu djecu te se javljaju nada, ponos i sram. Tada samoregulacija postaje razvijenija, a strah od izmišljenih bića je karakteristika upravo za ovu dob. U šestoj i sedmoj godini života javlja se prepoznavanje emocija ljubavi, bijesa i sreće. Igra je bitna za emocije jer će dijete na taj način naučiti pravilno izraziti emocije, riješiti svađe i u konačnici pripremiti se za svijet odraslih. Pojam koji veže igru i emocije jest samoregulacija čije se počeci javljaju iz ranih teorija dječje igre. Igram dijete uči kako samoregulirati svoje ponašanje da bi se prilagodilo određenoj situaciji. Samoregulacija je važna za razvoj interakcija kod vršnjaka. Zdrav emocionalni razvoj znači zasigurno i zdrav socijalni razvoj (Klarin, 2017).

5.4. SOCIJALNI RAZVOJ

Socijalizacija je proces koji podrazumijeva usvajanje i poštivanje pravila odnosno prilagođavanje na socijalni kontekst. Socijalizaciju je prvi uveo jedan francuski psiholog, Emile Durkheim, kako bi objasnio na koji način društveni uvjeti oblikuju ljudsku osobnost. Ono što čini veliki aspekt socijalnog razvoja jesu vršnjački odnosi koji zauzimaju značajno mjesto u životu djeteta. Oni su važni za psihološku prilagodbu djeteta, socijalni i osobni razvoj djece. Mnoga su istraživanja pokazala da je od velike važnosti istraživanje odnosa među vršnjacima. Razlikujemo dvije dimenzije vršnjačkih odnosa, a to su odnosi u skupini i dijadni odnosi. Na taj način dijete doživljava dvije različite socijalne potrebe, potrebu za intimnošću i potrebu za pripadanjem. Neki autori

smatraju da potreba za prihvaćanjem prethodi potrebi za prijateljstvom. Prvi socijalni odnosi kod djece javljaju se u dobi od treće godine života. Druženje je naglašeno tijekom cijelog djetinjstva, ali svoj vrhunac doživljava polaskom djeteta u školu. Smatra se da je dijete tek u dobi školskog djeteta spremna za suradnju. Odnosi djeteta u skupini važni su i u predškolskoj i u školskoj dobi jer se dijete uspoređuje sa ostalom djecom i trudi se biti prihvaćeno od strane svojih vršnjaka. Djeca koja su odbačena pokazivati će znakove agresije, ljutnje, usamljenosti (Klarin, 2017).

Djeca do šeste godine života, za prijatelja, navode dijete sa kojim se igraju. Vrijeme koje djeca provedu zajedno jest temeljna osobina prijateljskih odnosa i ona se javlja u svim fazama razvoja pa se kao oblici interakcije navode sportske aktivnosti ili zajednička učenja. Kako djeca odrastaju tako se i osobine prijateljstva mijenjaju pa se sve češće spominju povjerenje i intimnost. Starija djeca pak kao najvažniju prijateljsku osobinu ističu odanost dok agresija i agresivno ponašanje najčešće postaje razlogom zašto se prijateljske veze raskidaju. Najpoznatija klasifikacija razvoja jest Selamnova klasifikacija koja razlikuje nekoliko razina socijalnih vršnjačkih odnosa.

a) Nulta razina jest egocentrična perspektiva i karakteristična je za razdoblje ranog djetinjstva. Polazi od činjenice da je nemoguće razlikovati sebe od drugoga, svoju perspektivu od perspektive drugih, osjećaje, a prijatelj je samo dijete s kojim se igra dok prijateljstvo traje samo u tijeku igre.

b) Prva razina jest sposobnost razumijevanja osjećaja drugih. To znači da je prijatelj osoba koja pomaže ili čini neke dobre stvari za drugoga. Ova razina javlja se u predškolskoj dobi.

c) Druga razina jest sposobnost za suradnju i javlja se ranoj školskoj dobi. Karakterizira ju povjerenje, pomaganje i tolerancija.

d) Treća razina jesu uzajamni prijateljski odnosi i javlja se u srednjem i kasnom djetinjstvu. Ovdje je temelj prijateljskih odnosa intimnost.

e) Četvrta razina jest balans između uzajamnosti i prijateljstva s jedne strane, a individualnosti druge strane. Karakteristična je za adolescente i odrasle (Klarin, 2017).

Razumijevanje prijateljstva jest posljedica razumijevanja uzajamnosti. Djeca u dobi od šeste do osme godine imaju jednostavan i konkretan reciprocitet. Ona će podijeliti svoje igračke, družiti se sa ostalom djecom, ali za cilj imaju zadovoljenje svojih potreba. Parker i suradnici podijelili su tijekom vršnjačkih odnosa u tri razdoblja, a to su rano djetinjstvo (3.-7. godine), srednje djetinjstvo (8.-14. godine) i adolescencija (14.-18. godine). U razdoblju između druge i pete godine interakcije sa vršnjacima su

kompleksnije i češće. U ranom djetinjstvu, igra je aktivnost koja dominira. Humor, solidarnost, ali i sukob, rezultat su zajedništva. Za ovo razdoblje karakteristična je igra fantazija gdje djeca uče socijalne uloge, pravila i slično. U dobi predškolskog djeteta, prijateljstvo, ima posljedice na socijalni i emocionalni razvoj. Prva autorica, koja je govorila o socijalnim interakcijama predškolske djece jest Parten (1932.). Prvu fazu nazvala je nesocijalno ponašanje jer je obilježeno nedostatkom interakcije. Sljedeća faza je udružene igra gdje ima socijalnih interakcije, ali nema suradnje. Posljednja faza jest suradnja (Klarin, 2017).

Razvoj socijalnih interakcija se ogleda u igri pa tako razlikujemo: nesocijalne aktivnosti uz samostalnu igru, ali bez socijalnih interakcija; usporednu igru uz veći broj djece, ali bez interakcija; povezujuću igru uz dijeljenje, ali ne i sudjelovanje te suradničku igru koja uključuje i socijalnu interakciju i suradnju u zajedničkim aktivnostima. U vršnjačkim interakcijama dijete uči motoričke, kognitivne i komunikacijske vještine pa je zbog toga socijalni razvoj usko povezan sa kognitivnim razvojem. Starija djeca počinju većinu svoga vremena provoditi u razgovorima, a komunikacija je verbalna i direktna. U predškolskoj dobi je manje promatračkih aktivnosti i suradnje, ali takvo je povučeno ponašanje i dalje prisutno te se interpretira kao socijalni strah i sramežljivost. U kasnijem razvoju, socijalna anksioznost i sramežljivost, mogli bi biti povezani sa niskim samopoštovanjem ili usamljenošću (Klarin, 2017).

6. VAŽNOST IGRE ZA USVAJANJE KONTROVERZNIH TEMA

Igra djeteta potiče na konstruktivno razmišljanje, razvijanje tolerancije, ali i upoznaje ga s pojavom sukoba. Za vrijeme igre djeca odigravaju ulogu aktivnog sudionika u razgovoru s negativcem kojega treba uvjeriti, to jest pokazati mu kako i zašto ne smije osuđivati i diskriminirati osobe drugačije seksualne orijentacije. Također, niti djecu koja žive u istospolnim zajednicama. Rješenje leži u činjenici da je potrebno preobratiti mišljenje negativnog lika u igri nakon niza ponuđenih argumenata. Time se prikazuje mogućnost promjene mišljenja, ali i istodobno zadržavanje jednake valjanosti što djecu upoznaje s činjenicom da njihovo mišljenje može biti promijenjeno i održati jednaku utemeljenost. Na taj način djeca se upoznaju s fenomenima poput istospolnih zajednica, seksualne orijentacije i obitelji različitih od njihovih, na tolerantan način, te istodobno razvijaju konstruktivno razmišljanje i savladavaju tehnike za raspravu i smirivanje konflikata u slučaju zlostavljanja i odbacivanja od strane druge djece. Svoju kreativnost i maštu, u slučaju smišljanja argumenata za toleranciju i poštovanje, samopoštovanje i dobrih međuljudskih odnosa, djeca uče za razvijanje ciljeva kojima će se koristiti i u odrasloj dobi.

Na zadatak umjetničkog izražavanja što pojam *obitelji* znači djeci nadovezuje se igra pronalaska razlika. S obzirom da će svako umjetničko djelo imati očite razlike, bilo da su to prikazani roditelji istoga spola ili uključivanje kućnog ljubimca u shvaćanje obitelji, situacija je koja se strukturiranim vođenjem razgovora o razlikama može iskoristiti za upoznavanje djece s mogućnosti i pojavom istospolnih zajednica. Prikazujući razlike kao normalne i ustaljene djeci se prikazuje i razvija poštovanje, tolerancija i prihvaćanje zajednica koje su različite i neobične samoj djeci. Na isti način na koji će djeca primijetiti razlike u boji kože, religioznim i drugim oznakama i slično, primijetit će i različiti spol roditelja te je u tome slučaju važno voditi i ograničavati razgovor o razlikama kako bi se stvorio i razvio siguran prostor u kojemu razlike ne nose negativnu konotaciju te se suočavaju s pozitivnom radoznalošću i uvažavanjem.

Od 2018. godine na hrvatskom jeziku dostupna je zbirka slikovnica pod nazivom "Moja dugina obitelj" koja kao cilj ima "jačanje socijalne integracije djece koja imaju istospolne roditelje te promicanje tolerancije i poštovanja različitosti." Zbirka slikovnica namijenjena je djeci predškolske dobi, a teme koje obrađuje, na djeci privlačan i jednostavan način, istospolne su zajednice i život djece u istima čime postaje

nezaobilazan alat dostupan odgojiteljima i roditeljima u svrhu približavanja i obrađivanja tema poput LGBT zajednica i obitelji.⁷

---

⁷ <https://www.dugineobitelji.com/slikovnica/> (Pristupljeno: 12. kolovoza 2021.)

7. ISTRAŽIVANJE

7.1. CILJ ISTRAŽIVANJA

U okviru završnoga rada proveden je istraživački dio odnosno intervju. Temeljni cilj intervjua bio je istražiti mišljenje o kontroverznim temama odnosno istospolnim zajednicama i životu djece u istima. Željelo se istražiti koliko je to zdravo i normalno za psihički i fizički razvoj djeteta, razlikuju li se djeca istospolnih roditelja od svojih vršnjaka koji žive u raznospolnim obiteljima te je li potrebno i treba li s djetetom razgovarati o takvim i sličnim temama, i ako da, na koji način.

7.2. INSTRUMENT, ISPITANICI I POSTUPAK

U istraživanju je sudjelovalo ukupno sedam ispitanika, tri odgojiteljice i tri roditelja, majke. Intervju je proveden tako što je postavljeno sedam istih pitanja odgojiteljicama i drugih sedam istih pitanja roditeljima. Dakle, pitanja za roditelje i odgojitelje razlikovala su se radi drukčijeg načina odgoja i rada s djecom, u vrtiću ili kod kuće.

7.3. REZULTATI I INTERPRETACIJA

Sve tri odgojiteljice na prvo su pitanje, Smatrate li da, i na koji način, se istospolni roditelji odnose drukčije prema djeci od raznospolnih roditelja?, odgovorile slično pa čak i isto, odnosno da se istospolni roditelji odnose drugačije prema djeci od raznospolnih roditelja iz jednostavnog razloga što su u raznospolnoj obitelji prisutni i muški i ženski mozak koji djetetu pokazuju emocije, svaki na svoj način. Pretpostavlja se da su odgovori takvi jer smatraju da su djeca istospolnih roditelja na neki način zakinuta pojedinom vrstom emocija ili zato jer ne posjeduju dovoljno znanja o istospolnim zajednicama jer kroz školovanje o tome nisu učili.

Na drugo pitanje, Smatrate li da, i na koji način, su djeca tretirana drugačije od svojih vršnjaka ako dolaze iz obitelji s istospolnim roditeljima?, odgojiteljice su se usuglasile i odgovorile isto, a to je, da djeca istospolnih roditelja ne bi trebala biti tretirana drugačije ni na koji način jer ona nisu kriva što se nalaze u takvoj situaciji niti su to birala.

Samim postavljanjem trećeg pitanja, Smatrate li da, i zašto, djeca iz istospolnih obitelji trpe više/manje vršnjačkog nasilja od djece s raznospolnim roditeljima?, kod odgojiteljica je potaknuto čuđenje i nervoza da takvo što uopće postoji. Odgovorile su

da, i ako postoji vršnjačko nasilje nad takvom djecom, to je samo zbog društva u kojem živimo i okoline koja takve oblike življenja još uvijek ne prihvaća.

Također, složile su se u odgovoru na četvrto pitanje, Smatrate li da, i što, istospolnim obiteljima u odgoju djece „nedostaje“?, da će djetetu s dvjema majkama u odgoju možda nedostajati autoritet i sigurnost oca, dok će djetetu s dva oca uzmanjkati majčine nježnosti, ljubavi i privrženosti. U našem je društvu takav oblik zajednice još uvijek neprirodan i nedovoljno prihvaćen.

Dvije od tri odgojiteljice odgovorile su na peto pitanje, Smatrate li da, i zašto, postoji povezanost između odrastanja u istospolnoj obitelji i razvijanja homoseksualne ili biseksualne orijentacije u odrasloj dobi?, kako sigurno postoji povezanost jer djeca „kopiraju“ svoje roditelje, dok je jedna odgojiteljica odgovorila da to nije nikakvo pravilo jer, roditelji jesu uzor ili bi trebali biti, svojoj djeci, ali to ne znači da djeca trebaju hodati njihovim stopama i isto razmišljati.

„Smatram da nisam dovoljno kompetentna za provođenje igara o kontroverznim temama i ne poznajem nikakve takve igre ili materijale te smatram da je za to potrebna dodatna edukacija da se ne ide u krivom smjeru obzirom da još u svojoj karijeri nisam imala slučajeve istospolnih obitelji“, odgovor je svih triju odgojiteljica na posljednja dva pitanja, Poznajete li i koristite li igre koje za cilj imaju upoznati kontroverzne teme? i Kakvo je Vaše mišljenje, koliko ste kompetentni za provođenje igara o kontroverznim temama?

Kod svakog od ispitanika primjetno je bilo negodovanje glede istospolnih roditelja koji imaju dijete. Dobivenim odgovorima možemo zaključiti kako sve tri odgojiteljice razmišljaju vrlo slično i slažu se u svojim odgovorima koji su izrazito jasni i relativno isti. Studij predškolskog odgoja kao formalno obrazovanje nastoji osposobiti buduće odgojitelje i odgojiteljice za rad s djecom u okviru kontroverznih tema jer je to tema o kojoj ne treba šutjeti. Može se puno naučiti kroz razne didaktičke igre i materijale koji potiču opravdo takve teme. U sklopu kolegija Igre i djeca ili Obiteljska pedagogija puno je rasprava i debata na temu istospolnih zajednica i puno je različitih mišljenja. Naravno, o takvim i sličnim temama može se puno naučiti putem moderne tehnologije, ali i radionicama ili seminarima.

S druge strane, odgovori roditelja su se razlikovali. Dok je jedan od tri roditelja na prvo pitanje, Smatrate li da, i kako, istospolne obitelji djetetu mogu pružiti „više“ od raznospolnih roditelja?, odgovorio kako istospolni roditelji ne mogu djetetu pružiti više od raznospolnih, drugi je roditelj odgovorio kako smatra da se istospolni roditelji prema

djeci odnose s više ljubavi i zahvalnosti te da ih odgajaju tolerantno obzirom na zakon i društvo. Može se zaključiti da istospolni parovi djetetu ne mogu pružiti više od raznospolnih iz jednostavnog razloga što će djetetu nedostajati majčinske odnosno očinske ljubavi.

Roditelji su se odgovorima na drugo pitanje, Smatrate li da postoje razlike, i ako da, kakve, u razvijanju rodni uloga između djece iz istospolnih obitelji i one iz raznospolnih? složili da rodne uloge ne ovise o tome odgajaju li dijete istospolni ili raznospolni roditelji već ovise na koji se način isti ponašaju u društvu i životu, s čime se osobno slažem jer majka odnosno otac djetetu može biti uzor, ali ono se samo treba pronaći i vidjeti u čemu uživa.

Treće pitanje, Smatrate li da bi, sa znanjem da dijete dolazi iz istospolne obitelji, tretirali ga drugačije (bilo svjesno ili podsvjesno) i kako?, potaknulo je nesuglasice u odgovorima. Dva od tri roditelja smatraju da bi dijete bilo etiketirano sa saznanjem da dolazi iz istospolne obitelji, i to u većoj mjeri u pubertetu i adolescenciji ponajviše zbog toga što društvo i dalje ne prihvaća različitosti te vidi istospolnu zajednicu kao poremećaj ili čak bolest dok jedan roditelj čvrsto stoji iza svog mišljenja kako nema opravdanog razloga za takvo što. Osobno smatram da takve obitelji još uvijek nisu dovoljno prihvaćene i shvaćene u našoj zajednici.

Četvrto pitanje koje glasi, Smatrate li da djeca iz istospolnih obitelji mogu svojim vršnjacima pružiti nešto više/manje od djece s raznospolnim roditelja i što?, također je dalo različite poglede i rezultate. Jedan roditelj smatra da takva djeca mogu svojim prijateljima i okolini pokazati da postoje i drugačije obitelji od uobičajenih, drugačiji pogledi na svijet i ljubav. Ostalo dvoje roditelja smatraju da djeca istospolnih roditelja ne pružaju ništa više ili manje, ali možda bi djeca istospolnih roditelja mogla svojim prijateljima pokazati neke nove načina življenja i funkcioniranja u obitelji sa dvije majke ili dva oca jer se zasigurno razlikuje od raznospolnih obitelji.

„Djeca istospolnih roditelja ne bi trebala imala teškoća u svladavanju predškolskog programa jer ona nisu bolesna ili zaostala, već normalna djeca u razvoju.“, odgovor je svo troje roditelja na peto pitanje, Smatrate li da se djeca iz istospolnih obitelji suočavaju s više poteškoća u svladavanju predškolskog programa nego djeca raznospolnih roditelja i zašto?, s čime se osobno u potpunosti slažem jer dijete ne bria svoje roditelje te je individua za sebe.

Jedna od dvije majke rekla je kako koristi igre za upoznavanje kontroverznih temama sa svojim djetetom te da bi didaktički materijali na tu temu trebali postati obvezna

literatura i roditeljima i odgojiteljima kako bi se poticalo poštovanje, razumijevanje i tolerancija prema takvim obiteljima. Jer, djecu treba od najranije dobi početi upoznavati s takvim i sličnim fenomenima. Druge dvije majke smatraju da će dijete samo, kada poraste i postane zrelije, istraživati i propitkivati o takvim temama, obiteljima i zajednicama. Važna je činjenica da bi se za odgojitelje trebale organizirati dodatne edukacije, radionice ili seminari jer to vrlo osjetljivo polje kako za dijete tako i za odgojitelje i roditelje. Na taj bi se način roditeljima i odgojiteljima približile igre i druge aktivnosti koje djecu uče o toj vrlo važnoj temi.

8. ZAKLJUČAK

Povijest LGBT ili istospolnih zajednica u Republici Hrvatskoj počinje sredinom sedamdesetih godina 20. stoljeća i ustavnih promjena koje su slijedile nakon stoljeća zabrane i kažnjavanja homoseksualnosti što usporedno prati pojave diskriminacije i ustavnog kažnjavanja homoseksualnih osoba van granica Republike Hrvatske. Prestanak shvaćanja i tretiranja homoseksualne orijentacije kao bolesti Američke psihološke organizacije predstavlja jedan od najvećih događaja u suvremenoj povijesti LGBT zajednice, rezultat čega su homoseksualne osobe danas prihvaćenije u društvu i uživaju u ravnopravijem položaju u pravnom, socijalnom i drugim sustavima. Neovisno o napretku, zakonima koji brane od diskriminacije na temelju seksualne orijentacije, istospolne se zajednice u Republici Hrvatskoj i dalje suočavaju s diskriminacijom zbog zastarjelih zakona koji sadržavaju konvencionalno definirane izraze poput braka, razvoda i posvajanja.

Istospolnim parovima u Republici Hrvatskoj nedostupno je posvajanje djece ali, neovisno radi li se o djetetu partnera ili ne i proces začeća potpomognute oplodnje zbog čega su istospolni parovi primorani tražiti ravnopravni tretman u inozemstvu ili jednoroditeljsko posvajanje djeteta kao zaobilazanje pravnih prepreka. Bolje uvjete za obiteljski život LGBT osoba i djece u istospolnim zajednicama propisuje se Zakonom o životnom partnerstvu. Istraživanja na temu istospolnih zajednica i položaj i odgoj djece u istima pokazuju minimalne razlike između obitelji istospolnih i onih raznospolnih roditelja iako je društveno shvaćanje da su realiteti majčinstva izraženiji od očinstva što se istraživanjima pokazuje kao netočno s obzirom na to da se može reći da istospolne očinske obitelji pružaju iznimno pozitivno roditeljstvo posvojenoj djeci i ne razlikuju se od istospolnih majčinskih obitelji s obzirom na emocije ili prilagodbu (Duran, 2003).

U slučaju istospolnih majčinskih obitelji faktor za prilagodbu djece uzima se utjecaj mentalnog zdravlja majki, međutim, istraživanja su pokazala da se adolescenti istospolnih obitelji ne razlikuju od svojih vršnjaka iz raznospolnih obitelji što se tiče poštovanja, socijalne prilagodbe i slično. Djeca koja odrastaju u obiteljima istospolnih roditelja socijalno su prilagođena u istom smislu kao i njihovi vršnjaci koji žive u heteroseksualnim obiteljima te su razlike u ponašanju i razvoju djece minimalne s obzirom na seksualnu orijentaciju roditelja. Može se zaključiti da se razvoj djeteta treba promatrati u kontekstu roditelj-dijete, a ne kroz seksualnost roditelja zato što spolna

orijentacija roditelja ne utječe na psihu djeteta, njegove emocije i odnose s vršnjacima. Rodne uloge, koje djeca u istospolnim zajednicama mogu prihvaćati i odigravati, analiziraju se teorijama socijalizacije i društvene uloge u kojima se razvoj socijalne interakcije ogledava u dječjoj igri u kojoj se analizira odigravanje i razvitak spolnog identiteta. Igra može biti pojam za materijalizaciju, katarzu, kompenzaciju i djetetu daje mogućnosti da potiče razvoj svojih socioemocionalnih sposobnosti poput komunikacije, empatije, društvenosti, samokontrole, poštivanje pravila pa se zaključuje da se na taj način usvajaju društveni oblici ponašanja, odnosi između ljudi i regulacija vlastitog ponašanja, a time i rodne uloge. Igra je od iznimne važnosti kako bi djeca usvojila pojam istospolnih zajednica.

Važnu ulogu ima igra pronalaska razlika. One se djeci trebaju prikazivati kao normalne čime će se razviti poštovanje, tolerancija i nediskriminacija. Na taj način djeca će poštivati religiozne razlike, razlike u boji kože, kulturi, pa samim time i seksualnu orijentaciju roditelja.

Kod djece treba intenzivno raditi kako bi se stvorio siguran prostor u kojemu razlike nisu negativan pojam. „Moja dugina obitelj“, zbirka je slikovnica koja djeci na razumljiv, jednostavan i zanimljiv način prikazuje istospolne zajednice i daje do znanja da djeca koja žive u takvim zajednicama nisu manje bitna i vrijedna. Ove slikovnice dobro su pomagalo odgojiteljima, ali i roditeljima.

Rezultati istraživanja u ovome radu pokazali su da roditelji pa tako ni odgojitelji nisu dovoljno upoznati o tome kako raditi s djecom kada su u pitanju kontroverzne teme. Smatraju da djeca nisu kriva jer ona ne biraju svoje obitelji niti roditelje te da još uvijek u našem društvu istospolne zajednice nisu dovoljno prihvaćene. Roditelji smatraju da će, kada za to dođe vrijeme i djeca postanu zrelija, sama istraživati i pitati što ih zanima o istospolnim obiteljima dok, s druge strane, odgojitelji teže k dodatnim seminarima i edukacijama o tom polju obzirom da se u svom radu nisu susreli s takvim temama.

9. LITERATURA

1. Bozett, F. W. (1987). Children of Gay Fathers, u Frederick W. Bozett (ur.) Gay and Lesbian Parents, 39-57. New York: Praeger Publishers.
2. Došen-Dobud, A. (2016). Dijete – istraživač i stvaralac. Zagreb: Alineja.
3. Duran, M. (2003). Dijete i igra. Jastrebarsko: Naklada Slap.
4. Gavrić, S., Huremović L., Savić M. (2012). Čitanka LGBT ljudskih prava, 2. dopunjeno izdanje. Sarajevo: Sarajevski Otvoreni Centar.
5. Goldberg, A. E., Kashy, D. A., Smith J. Z. (2012). Gender - typed play behavior in early childhood: Adopted children with lesbian, gay and heterosexual parents. Sex roles, 67 (9-10), 503-515. Dostupno na: <https://doi.org/10.1007/s11199-012-0198-3>
6. Klarin, M. (2017). Psihologija dječje igre. Zadar: Sveučilište u Zadru.
7. Morris, B. J. (2017). History of lesbian, gay and bisexual social movements. American Psychological Association. Doktorski rad. Sveučilište George Washington.
8. Patterson, C. J. (2009). Children of lesbian and gay parents: Psychology, law and policy, American Psychologist, 64, 727-736.
9. Patterson, C. J. (2013). Coparenting Among Lesbian, Gay and Heterosexual Couples: Associations With Adopted Childrens Outcomes. Child Development, 84(4), 1226-1240.
10. Patterson, C. J. (1999). Families Headed by Lesbian and Gay Parent u Lamb, M. E. (ur.), Parenting and child development in „nontraditional“ families. Hillsdale, N. J.: Erlbaum.
11. Patričević, S., Ernečić, M. (2020). Razvoj djece u istospolnim obiteljima - činjenice, predrasude i uloga društva. Studijski Centar Socijalnog Rada. Ljetopis, 27(3), 563-590.
12. Stevanović, M. (2003). Predškolska pedagogija. Rijeka: Andromeda.
13. Šegota, I. (2018). Dugine obitelji. Slikovnice „Moja dugina obitelj“. Zagreb: Alfacommerce d.o.o. Dostupno na: <https://www.dugineobitelji.com/slikovnica/>
14. Vučković Juroš (2015). Socijalna isključenost seksualnih manjina u Hrvatskoj. Svezak 22, br. 2. Dostupno na: <http://www.rsp.hr/ojs2/index.php/rsp/article/view/1255>

MREŽNE STRANICE

15. <http://www.ori.hr/hr/prava-lgbt-osoba/prava-lgbtiq-osoba-u-hrvatskoj>⁸
16. <https://www.zivotnpartnerstvo.com/hr/lgbt-roditeljstvo/>⁹
17. <https://www.roda.hr/portal/djeca/zdravo-odrastanje/djecja-igra.html>¹⁰

---

⁸ <http://www.ori.hr/hr/prava-lgbt-osoba/prava-lgbtiq-osoba-u-hrvatskoj> (Pristupljeno: 30. srpnja 2021.)

⁹ <https://www.zivotnpartnerstvo.com/hr/lgbt-roditeljstvo/> (Pristupljeno: 30. srpnja 2021.)

¹⁰ <https://www.roda.hr/portal/djeca/zdravo-odrastanje/djecja-igra.html> (Pristupljeno: 30. srpnja 2021.)

SAŽETAK

Istospolni parovi suočavaju se s mnogim društvenim i zakonskim problemima pri osnivanju obitelji jer su one još uvijek viđene kao netradicionalne, i stoga, neprirodne. Autori opisuju napredak prava LGBT osoba u svijetu. Generalni je zaključak da je Zapad liberalniji od Istoka, a Hrvatska, sa svojim Zakonom o istospolnim zajednicama, zauzima neku vrstu neutralne sredine. Sva provedena istraživanja koja uspoređuju heteroseksualne i homoseksualne roditelje dolaze do zaključka da istospolni roditelji nisu ništa štetniji za dijete od raznospolnih roditelja. Zapravo je pokazano da su homoseksualni očevi zbog izbjegnutog stresa oplodnje u mogućnosti pružiti više strpljenja i ljubavi svojoj djeci, a djeca homoseksualnih majki koje su generalno manje tradicionalne imaju liberalniji pogled na rodne uloge (što kasnije pak nužno ne utječe na njihovu seksualnu orijentaciju). Za usvajanje rodni uloga i spolne identifikacije, djeca koriste i igru koja je iznimno važna, ali se i socijaliziraju s ostalim članovima obitelji te kasnije vršnjacima. Pokazuje se da je za dijete najvažnija briga i potpora koju mogu pružiti i istospolni parovi. Provedeno je istraživanje odnosno intervju gdje se ispitivalo mišljenje roditelja i odgojitelja o istospolnim obiteljima te životu i odgoju djece u istima. Rezultati su pokazali da ni roditelji ni odgojitelji još uvijek nisu dovoljno upoznati s temama i igrama o istospolnim zajednicama te nisu sigurni na koji način raditi sa djecom iz takvih obitelji. Složili su se da su potrebne dodatne edukacije u tom polju.

Ključne riječi: istospolna zajednica, istospolni roditelji, igra, roditelji

SUMMARY

Same-sex couples face many social and legal problems in starting a family because they are still seen as non-traditional and therefore unnatural. In his work Morris describes the progress of LGBT rights in the world. The general conclusion is that the West is more liberal than the East, and Croatia, with its Law on Same-Sex Communities, occupies a kind of neutral environment. All the research conducted comparing heterosexual and homosexual parents comes to the conclusion that same-sex parents are no more harmful to the child than heterosexual parents. In fact, homosexual fathers have been shown to be able to provide more patience and love to their children because of the avoided stress of fertilization, and children of homosexual mothers who are generally less traditional have a more liberal view of gender roles (which does not necessarily affect their sexual orientation later). To adopt gender roles and gender identification, children also use play, which is extremely important, but also socialize with other family members and later peers. It turns out that the most important care and support for a child can be provided by same-sex couples. An intervju has been conducted, where opinion, of parents and caretakers was asked about the topic of homosexual families and about life and bringing up their kids. The results showed that neither parents or caretakers are familiar enough with homosexual-parent families and in which way to work with kids in such families. They agreed that more education in this area is necessary.

Keywords: same-sex family, same-sex parents, game, parents

